

УДК 338.5.636.02.082

*М.В. ГЛАДІЙ, доктор економічних наук,
професор, академік НААН
П.І. ШАРАН, кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник
Ю.П. ПОЛУПАН, доктор сільськогосподарських наук,
старший науковий співробітник
О.В. КРУГЛЯК, кандидат економічних наук
А.П. КРУГЛЯК, кандидат біологічних наук,
старший науковий співробітник
Інститут розведення і генетики тварин імені М.В. Зубця НААН*

Економічне обґрунтування державної підтримки збереження генофонду локальних і зникаючих порід сільськогосподарських тварин

Постановка проблеми. За даними Державного реєстру племінних тварин в Україні на межі повного зникнення перебувають сіра українська (928 корів, 12 бугаїв), білоголова українська (303 корови), лебединська (970 корів) породи великої рогатої худоби; миргородська (171 основна свиноматка, 20 кнурів), українські степові біла (283 основні свиноматки, 28 кнурів) і ряба (21 основна свиноматка) породи свиней; сокільська (610 вівцематок, 30 баранів), українська гірськокарпатська (2114 вівцематок, 134 барани) породи овець; гуцульська порода коней (50 конематок, 7 жеребців). Упродовж 2014 року втрачене останнє племінне (підконтрольне) стадо бурої карпатської породи.

Для запобігання зникнення генофонду (невідновні витрати) сільськогосподарських тварин локальних (нечисленних) вітчизняних порід необхідна фінансова підтримка.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема державної фінансової підтримки галузей сільського господарства, й зокрема тваринництва, досліджується в працях багатьох вітчизняних і зарубіжних еко-

номістів-аграрників. Серед них відомі українські вчені В. Г. Андрійчук [2], П. Т. Саблук [1], В. Я. Месель-Веселяк [1, 14], В. І. Бойко [3], О. М. Бородіна [4], А. Д. Діброва [6], М. Й. Малік [11, 14], О. М. Шпичак [15], зарубіжні дослідники [17-24].

Мета статті – обґрунтування розмірів державної фінансової підтримки збереження генофонду локальних і зникаючих порід, що проводиться вперше.

Виклад основних результатів дослідження. Повноцінне збереження поголів'я молочних та молочно-м'ясних порід великої рогатої худоби вимагає створення в кожній породі генофондових стад, які включають тварин основних ліній. На кожну лінію повинно утримуватися по три живих бугаїв-плідників і 60 корів. За розрахунками провідних учених із питань збереження біорізноманіття – І. В. Гузева [5,12], М. В. Зубця, В. П. Бурката, Ю. Ф. Мельника [12] та ін., А. П. Кругляка [10], В. І. Шеремети [16] у генофондових суб'єктах великої рогатої худоби м'ясних порід необхідно утримувати не менше трьох бугаїв і 20 корів на лінію. Поголів'я інших видів сільськогосподарських тварин локальних та зникаючих порід

© М.В. Гладій, П.І. Шаран, Ю.П. Полупан,
О.В. Кругляк, А.П. Кругляк, 2015

має становити: 25 кнурів-плідників і 100 основних свиноматок, 20 баранів-плідників та 200 вівцематок, 10 жеребців і 50 конематок, 50 селезнів та 250 качок.

На основі зазначених параметрів обчислено мінімальне нормативне поголів'я генофондових об'єктів локальних і зникаючих

вітчизняних порід сільськогосподарських тварин.

Розмір бюджетної дотації на одну матку визначено на основі нормативної кількості згодованих кормів залежно від виду тварин, їхньої продуктивності й нормативних витрат коштів на корми (табл. 1).

1. Визначення розміру бюджетної дотації для забезпечення річної продуктивності сільськогосподарських тварин генофондових стад локальних і зникаючих порід

Вид, стать тварин	Порода	Нормативні витрати кормів на одну голову, ц корм. од.	Нормативні витрати коштів на 1 ц корм. од., грн	Розмір бюджетної дотації на одну голову, грн
Корова	Лебединська	50,37	92,12	4640,03
Корова	Білоголова українська	46,66	86,30	4026,64
Корова	Бура карпатська	42,76	89,02	3806,43
Корова	Сіра українська	68,00	55,03	3742,46
Основна свиноматка	Миргородська, українська степова біла, українська степова ряба	8,49	125,96	1069,42
Вівцематка	Сокільська, українська гірськокарпатська	4,80	79,04	379,40
Конематка	Гуцульська	36,30	138,3	5020,60
Качка	х	0,76	146,89	111,64

Річний обсяг мінімальної бюджетної підтримки для збереження нормативного пого-

лів'я генофонду локальних і зникаючих порід становить 4837,6 тис. грн (табл. 2).

2. Мінімальний розмір бюджетної дотації для збереження генофондових стад локальних і зникаючих порід

Вид тварин	Порода тварин	Мінімальне нормативне поголів'я маток	Розмір бюджетної дотації на збереження, тис. грн	
			однієї матки	мінімального нормативного поголів'я маток
Велика рогата худоба	Білоголова українська	300	4,03	1209,0
	Бура карпатська	120	3,81	457,2
	Лебединська	420	4,64	1948,8
	<i>Разом по ВРХ молочних порід</i>	<i>840</i>		<i>3615,0</i>
	Сіра українська	80	3,74	299,2
	<i>Разом по великій рогатій худобі</i>	<i>920</i>		<i>3914,2</i>
Свині	Миргородська	100	1,07	107,0
	Українська степова біла	100	1,07	107,0
	Українська степова ряба	100	1,07	107,0
	<i>Разом по свинях</i>	<i>300</i>		<i>321,0</i>
Вівці	Українська гірськокарпатська	200	380	76,0
	Сокільська	200	380	76,0
	<i>Разом по вівцях</i>	<i>400</i>		<i>152,0</i>
Коні	Гуцульська	70	5020	351,4
Качки	Українська сіра	300	110	33,0
	Українська глиняста	300	110	33,0
	Українська чорна білогруда	300	110	33,0
	<i>Разом по качках</i>	<i>900</i>		<i>99,0</i>
<i>Разом за усіма видами і породами</i>				<i>4837,6</i>

Збереження генофонду локальних та зникаючих порід сільськогосподарських тварин забезпечується також створенням «віртуальних» кріостад. Для цього необхідно щорічно накопичувати сперму бугаїв-плідників молочних, молочно-м'ясних і м'ясних порід

великої рогатої худоби по 1-3 тис. доз із розрахунку на одну лінію (залежно від числа бугаїв у лінії) та зберігати в кріосховищах по 3 тис. доз сперми бугаїв-плідників кожної лінії. Щорічний обсяг накопичення й зберігання сперми баранів-плідників має

становити відповідно 1,2 та 2,4 тис. доз, кнурів-плідників – по 2 тис. доз.

Крім того, необхідно придбати 35,4 тис. доз сперми плідників сільськогосподарських тварин. На закупівлю сперми плідників сільськогосподарських тварин локальних і зникаючих порід за цінами, що склалися на ринку України, необхідно щороку витратити 1473,0 тис. грн (табл. 3).

Рекомендується від щорічно придбаної сперми плідників сільськогосподарських тварин (70,8 тис. доз) частину (10%, або 7,1 тис. доз) передавати на зберігання до Бан-

ку генетичних ресурсів тварин Інституту розведення і генетики тварин імені М.В. Зубця НААН. Наразі у цьому Банку зберігається 19,5 тис. доз сперми бугаїв молочних, молочно-м'ясних та м'ясних локальних і зникаючих порід. Обсяг фінансування для відшкодування річних витрат на зберігання кріоконсервованих гамет у названому Банку має становити 33,2 тис. грн. Щорічні витрати коштів на зберігання сперми бугаїв, кнурів та баранів-плідників в інших кріосховищах України становитимуть 102,5 тис. грн (табл. 3).

3. Розрахунок обсягу річної бюджетної підтримки на придбання і збереження сперми плідників, тис. грн

Вид тварин	Порода тварин	Витрати на зберігання й придбання сперми			Загальний обсяг річної бюджетної підтримки
		зберігання		придбання	
		у кріосховищі ІРГТ ім.М.В.Зубця НААН	в інших кріобанках		
Велика рогата худоба	Білоголова українська	7,7	16,9	262,5	287,1
	Бура карпатська	5,1	12,8	105,0	122,9
	Лебединська	5,0	23,6	367,5	396,2
	<i>Разом по ВРХ молочних порід</i>	17,9	53,3	735,0	806,2
	Сіра українська	13,2	13,5	210,0	236,7
	<i>Разом по великій рогатій худобі</i>	31,1	66,8	945,0	1042,9
Свині	Миргородська	0,5	8,5	160,0	169,0
	Українська степова біла	0,5	8,5	160,0	169,0
	Українська степова ряба	0,5	8,5	160,0	169,0
	<i>Разом по свинях</i>	1,5	25,5	480,0	507,0
Вівці	Українська гірськокарпатська	0,3	5,1	24,0	29,4
	Сокільська	0,3	5,1	24,0	29,4
	<i>Разом по вівцях</i>	0,6	10,2	48,0	58,8
<i>Усього</i>		33,2	102,5	1473,0	1608,7

Щорічні витрати коштів на придбання сперми бугаїв, кнурів і баранів-плідників відповідно становитимуть 1473,0, зберігання – 135,7 тис. грн. Загальний обсяг витрат для створення й функціонування кріостад лока-

льних і зникаючих порід ВРХ, свиней та овець може становити 1608,7 тис. грн.

Загальні щорічні витрати на збереження локальних і зникаючих порід сільськогосподарських тварин становлять 6446,3 тис. грн (табл. 4).

4. Розрахунок обсягу річної бюджетної підтримки на збереження генофонду локальних і зникаючих порід сільськогосподарських тварин, тис. грн

Порода, вид тварин	Річні витрати на:		Обсяг бюджетної підтримки на збереження генофонду локальних і зникаючих порід сільськогосподарських тварин
	збереження нормативного поголів'я тварин	придбання та збереження нормативної кількості гамет плідників	
Молочні та молочно-м'ясні породи ВРХ	3615,0	806,2	4421,2
Білоголова українська	1209,0	287,1	1496,1
Бура карпатська	457,2	122,9	580,1
Лебединська	1948,8	396,2	2345,0
ВРХ м'ясних порід	299,2	236,7	535,9
Сіра українська	299,2	236,7	535,9
Свині	321,0	507,0	828,0
Миргородська	107,0	169,0	276,0
Українська степова біла	107,0	169,0	276,0
Українська степова ряба	107,0	169,0	276,0

Вівці	152,0	58,8	210,8
Українська гірськокарпатська	76,0	29,4	105,4
Сокільська	76,0	29,4	105,4
Коні	351,4	x	351,4
Гуцульська	351,4	x	351,4
Качки	99,0	x	99,0
Українська сіра	33,0	x	33,0
Українська глиняста	33,0	x	33,0
Українська чорна білогруда	33,0	x	33,0
Разом	4837,6	1608,7	6446,3

Враховуючи складну економічну ситуацію в Україні, доцільно витрати на збереження мінімального нормативного поголів'я тварин генофондових стад фінансувати на основі державно-приватного партнерства. За кошти державного бюджету відшкодовувати нормативні витрати на корми для годівлі мінімального поголів'я тварин генофондових стад. Решту витрат на утримання нормативного поголів'я тварин генофондових стад власники мають компенсувати за рахунок одержаної виручки від реалізації продукції.

Висновки. 1. З метою недопущення зникнення генофонду сільськогосподарських тварин локальних (нечисленних) вітчизняних порід необхідна фінансова підтримка.

2. Витрати на збереження мінімального нормативного поголів'я тварин генофондових стад доцільно фінансувати на основі державно-приватного партнерства. Це означає, що за кошти державного бюджету відшкодовуються лише нормативні витрати на корми для годівлі мінімального поголів'я тварин генофондових стад. Решту витрат на утримання нормативного поголів'я тварин генофондових стад власники мають компенсувати за рахунок одержаної виручки від реалізації продукції.

3. Загальні щорічні мінімальні витрати на збереження локальних і зникаючих порід сільськогосподарських тварин становлять 6446,3 тис. грн.

4. Надання державної фінансової підтримки генофондовим суб'єктам господарювання з розведення сільськогосподарських тварин локальних та зникаючих вітчизняних порід забезпечить збереження цінних, властивих їм таких особливостей, як висока стійкість до захворювань, невибагливість до корму, міцність будови тіла, подовжений період продуктивного використання, висока відтворювальна здатність, скоростиглість, високий вміст жиру й білка в молоці, багатоплідність.

5. Розвиток швидкими темпами біотехнології, особливо таких її розділів, як клітинна та генетична інженерія, зумовлюють підхід до місцевих нечисленних порід як носіїв унікальних генів, які в майбутньому можуть бути використані при створенні тварин-біофабрик, продуцентів біологічно активних речовин для задоволення соціальних потреб людства. Отже, генетичні ресурси тварин є одним із цінних у стратегічному плані найважливіших багатств держави.

Список використаних джерел

1. Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку) [Присяжнюк М.В., Зубець М.В., Саблук П.Т. та ін.] ; за ред. М. В. Присяжнюка, М. В. Зубця, П.Т. Саблука, В.Я. Месель-Веселяка, М.М. Федорова. – К. : ННЦ ІАЕ, 2011. – С. 237-245.
2. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств: підручник. — 2-ге вид., доповн. і переробл. / В. Г. Андрійчук. — К.: КНЕУ, 2002. — 624 с.
3. Бойко В. І. До проблеми визначення механізму державної підтримки виробників аграрної продукції / В. І. Бойко, О. А. Козак // Економіка АПК. – 2010. – № 7. – С. 37-39.
4. Бородіна О. М. Державна підтримка сільського господарства: концепція, механізми, ефективність / О. М. Бородіна // Економіка і прогнозування. – 2006. – № 1. – С. 109-125.
5. Гузев І. В. Методологія збереження біорізноманіття генетичних ресурсів тваринництва України : дис. ... д-ра с.-г. наук / І. В. Гузев. – Чубинське, 2012. – 628 с.
6. Діброва А. Д. Державне регулювання сільськогосподарського виробництва: теорія, методологія, практика / А. Д. Діброва. – К. : ВРД «Формат», 2008. – 488 с.

7. Державна політика фінансової підтримки розвитку аграрного сектору АПК : моногр. [Дем'яненко М. Я., Саблук П. Т., Скупий В. М. та ін.] ; за ред. М. Я. Дем'яненка. – К.: ННЦ ІАЕ, 2011. – 372 с.
8. Державна підтримка агросфери : еволюція, проблеми / О. М. Бородіна, С. В. Киризюк, О. Л. Попова та ін.; за ред. О. М. Бородіної; Ін-т екон. та прогноз. НАНУ. – К., 2008. – 264 с.
9. *Калашнікова Т. В.* Механізм і пріоритети державної підтримки аграрного сектору економіки / Т. В. Калашнікова // Економіка АПК. – 2008. - № 8. – С. 100-104.
10. *Кругляк А. П.* Основні положення відбору популяцій тварин для тривалого зберігання їх генофонду „Проблеми збереження генофонду тварин” : матер. творчої дискусії 14 лют. 2007 р. / А. П. Кругляк – К. : Аграрна наука, 2007. – С. 49-53.
11. *Малік М. Й.* Конкурентоспроможність аграрних підприємств: методологія і механізми: моногр. / М. Й. Малік, О. А. Нужна. – К.: ННЦ ІАЕ, 2007. – С. 215.
12. Методологічні аспекти збереження генофонду сільськогосподарських тварин / М. В. Зубець, В. П. Буркат, Ю.Ф. Мельник, І. В. Гузєв; наук. ред. І. В. Гузєв. – К. : Аграрна наука, 2007. – 120 с.
13. Норми годівлі, раціони і поживність кормів для різних видів сільськогосподарських тварин : довідник / Г. В. Проваторов, В. І. Ладика, Л. В. Бондарчук, В. О. Проваторова, В. О. Опара. – Суми : ТОВ «ВТД «Університетська книга», 2007. – 488 с.
14. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року /Ю.О. Лупенко, В.Я. Месель-Веселяк, М.Й. Малік [та ін.]; НААН, ННЦ «Ін-т аграр. економіки»; за ред. Ю.О. Лупенка, В.Я. Месель-Веселяка. – [2-ге вид., переробл. і доповн.] – К.: ННЦ ІАЕ, 2012. – 218 с.
15. Формування нормативних витрат і доходів та баланси сільськогосподарської продукції в Україні та інших країнах світу ; за ред. О. М. Шпичака. – К. : ІАЕ, 2003. – 484 с.
16. *Шеремета В. І.* Генетичне різноманіття порід України в доповіді ФАО «Проблеми збереження генофонду порід» : матер. творчої дискусії 14 лют. 2007 р. / В. І. Шеремета – К. : Аграрна наука, 2007. – С. 90-97.
17. *Berry P.* (2009) “Dairy”. *Australian commodities, vol. 6, nol.* – P. 89-98.
18. Dairy Management Inc., prepared for Innovation Center for U.S. Dairy, Executive Summary: The Future of Dairy, August 2012. – P. 3-9.
19. *Drucker A. G. & Anderson, S.* (2004) Economic analysis of animal genetic resources and the use of rural appraisal methods : Lessons from South-East Mexico. *International Journal of Sustainable Agriculture*, 2(2) : 77–97.
20. European Cattle Diversity Consortium (2006). Marker-assisted conservation of European cattle breeds : an evaluation // *Animal Genetics*. – 2006. – В. 37. – P. 475-481.
21. *Gandini, G. C., Ollivier, L., Danell, B. et al.* (2004) Criteria to assess the degree of endangerment of livestock breeds in Europe // *Livestock Production Science*. – 2004. – В. 91. – P. 173-182.
22. *Jerry Cessna* (2013) “Situation and Outlook for U.S. Dairy Industry” *Australian Outlook Forum*, February 22. – P. 1-6.
23. *Poppe K.J.* (2008) “Food legislation and competitiveness in the EU food industry” . *Case studies in the dairy industry*. – P. 140.
24. *Spanu V., Viridis S., Scarano C., Cossu F. De Santis E. P. L. and Cosseddu A. M.* (2010). “Antibiotic resistance assessment in *S. aureus* strains isolated from row sheep’s milk cheese”. *Veterinary Research Communications*. – P. 1-4.

Стаття надійшла до редакції 10.03.2015 р.

*

УДК 338.3:631.53.01:633.63

*А.В. ФУРСА, кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник
Інститут біоенергетичних культур і цукрових буряків НААН*

До питання насінництва цукрових буряків

Постановка проблеми. Насінництво цукрових буряків вимагає особливої уваги, бо вітчизняний ринок потерпає від експансії імпортного насіння за демпінговими цінами, що завдає шкоди національному товаровиробнику. Останніми роками простежується, що

надто швидкими темпами із внутрішнього ринку зникає товарне насіння цукрових буряків вітчизняної селекції. За оцінкою провідних експертів, доля базисного насіння така ж сама. Ситуація вимагає вжиття докорінних заходів і якнайшвидше. На даний час головною проблемою є відсутність належної реалізації законодавчо закладених основ розвитку галузі насінництва виконавчими органами

© А.В. Фурса, 2015